

STANISŁAW CIEŚLA

ULRICH BECK
– SOCJOLOG SPOŁECZEŃSTWA GLOBALNEGO

W niniejszym szkicu chciałbym pokrótce przedstawić Ulricha Becka, jednego z najbardziej znaczących współczesnych socjologów niemieckich. Książki Becka stały się bestsellerami naukowymi nie tylko w Niemczech, lecz również w całej Europie. Porusza on bowiem najbardziej palące problemy współczesności, z którymi także nasze społeczeństwo jest coraz intensywniej konfrontowane. Ta krótka prezentacja jest tym bardziej zasadna, gdyż Beck jest stosunkowo mało znany w Polsce, a jeśli już to z angielskich tłumaczeń.

I. Ulrich Beck ur. 1944 w Słupsku wychowywał się w Hanowerze. Studia filozofii, socjologii, psychologii i nauk politycznych odbył w Monachium, był stypendystą Fundacji Studiów Narodu Niemieckiego. Doktorat z socjologii z notą *summa cum laude* uzyskał w Uniwersytecie Monachijskim w roku 1972. Następnie był współpracownikiem naukowym zespołu badawczego przy katedrze prof. Bolte prowadzącego badania na temat „Teoretycznych podstaw badań społecznych świata zawodu i pracy”. W tym czasie przygotował wiele publikacji o sprawach i problemach świata pracy i zawodu. Od 1978 roku był asystentem w Uniwersytecie Monachijskim w katedrze prof. K. M. Bolte (prof. Bolte, badacz struktury społeczeństwa RFN, był jednym z najbardziej znaczących socjologów powojennych). W 1979 habilitował się i uzyskał prawo wykładania socjologii. W tym samym roku uzyskał stypendium Heisenberga Niemieckiej Wspólnoty Badawczej, został powołany na katedrę socjologii Uniwersytetu Hohenheim, a także na profesurę socjologii Uniwersytetu w Münster. Tę ostatnią przyjął i w 1979 r. został profesorem socjologii Uniwersytetu w Münster, na kierunku nauk ekonomicznych i społecznych.

Od 1980 r. wspólnie z Heinzem Hartmanem kieruje wydawaniem czasopisma „Soziale Welt”, zaś od 1982 r. jest jego redaktorem odpowiedzialnym. „Soziale

Dr hab. STANISŁAW CIEŚLA, prof. nadzw. – kierownik Katedry Makrostruktur Społecznych, Instytut Socjologii KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

Welt” jest obok „Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie” uważane za najważniejsze czasopismo socjologiczne w RFN i chyba w całym obszarze języka niemieckiego. Pismo to cieszy się wysokim prestiżem w fachowym środowisku socjologicznym.

W styczniu 1981 r. otrzymał katedrę socjologii uniwersytetu w Bambergu na Wydziale Nauk Społecznych i Ekonomicznych. Jego badania naukowe koncentrują się na następujących zagadnieniach: socjologia nierówności społecznych, socjologia pracy i zawodu, przemysłu i organizacji.

W 1981 r. złożył wniosek, wspólnie z Heinzem Hartmanem, do Niemieckiej Wspólnoty Badawczej o utworzenie kierunku badań „Zastosowanie wyników badań społecznych”. Zakończenie tego projektu nastąpiło w 1989 roku.

Latem 1989 r. powołano go do Instytutu Nauk o Kulturze w Essen, jak również jako fellow do Kolegium Naukowego w Berlinie (1990-1991). Od 1 kwietnia 1992 r. Ulrich Beck jest dyrektorem Instytutu Socjologii Uniwersytetu w Monachium. Do jego głównych kierunków badań w tym instytucie należą: teoria współczesności, nierówności społeczne, praca i ekologia. Od kwietnia 1995 r. należy do Komisji Problemów Przyszłości Wolnych Państw Bawarii i Saksonii.

W semestrze zimowym 1995/96 powołano go na Distinguished Research Professor University of Wales College of Cardiff. W semestrze letnim 1996 uzyskał godność doktora honorowego uniwersytetu Jyväskylä w Finlandii.

Jego działalność naukowa została uhonorowana następującymi nagrodami

1966 – Nagroda Kultury miasta Monachium;

1999 – German British Forum Award;

Nagroda Cyncerona dla Mówców.

II. Ulrich Beck jest niezwykłą postacią współczesnej socjologii niemieckiej. Jest z pewnością obecnie najbardziej znanym, najczęściej dyskutowanym socjologiem. Jego pozycja porównywalna jest z pozycją J. Habermasa czy N. Luhmanna. Do grona jego czytelników należą jednak nie tylko socjologowie, lecz również wszyscy ci, którzy próbują zrozumieć przemiany współczesnego społeczeństwa, kultury, polityki. Książki Becka są bestsellerami naukowymi. Opublikowane we frankfurckim „Suhrkampie” *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne (Społeczeństwo ryzyka. W drodze ku innemu modernizmowi*, Suhrkamp, 1986) – wydane w kilkunastu krajach świata, czy wspólnie z Beck-Gernsheim *Das ganz normale Chaos der Liebe...* (*Zwyczajny chaos miłości...*) należą do najlepiej sprzedających się książek naukowych w Europie.

Niezwykłość Becka wynika z kilku powodów. Jest to – po pierwsze – problematyka, którą podejmuje, a mianowicie rozwój społeczny, zmiany społeczeństwa, polityki i kultury, rodziny i jednostki w dobie globalizacji. W swoich pracach rozwija teorię „modernizacji zwrotnej” („reflexive Modernisierung”), świadomie nie używa bowiem pojęcia postmodernizmu, którą odróżnia od modernizacji industrialnej, prostej. Znajduje to zresztą odzwierciedlenie w tytułach lub podtytułach jego książek. Jest to – po drugie – pokazanie konsekwencji tych zmian, także w życiu każdego z nas, w życiu codziennym i wreszcie próba znalezienia odpowiedzi na wyzwania współczesności, jednakże bez formułowania gotowych recept czy osta-

tecznych odpowiedzi. Beck pokazuje raczej złożoność, konflikty, problemy i nieporozumienia, a także niebezpieczeństwa związane ze współczesnym rozwojem społecznym. Dotyczy to takich zagadnień, jak np. sprawiedliwość społeczna, demokracja, rola państwa i polityki we współczesnym świecie, kryzysy ekologiczne, rewolucja płci, problemy zatrudnienia i bezrobocia. Jego prace podejmują więc tematy, którymi żywotnie zainteresowany jest współczesny człowiek, współczesny inteligent. Interpretują one bowiem współczesny świat, pozwalają go zrozumieć. Socjologia Becka jest w tym sensie twórczym nawiązaniem do najlepszych tradycji klasycznej socjologii niemieckiej. Podobnie socjologię uprawiał np. Georg Simmel. Krytycy zgodnie podkreślają bogactwo jego fantazji, inspirującą rolę jego analiz. Istotną wartością jego twórczości jest język, w najlepszym tego słowa znaczeniu prosty, dostępny, a równocześnie bardzo bogaty, sugestywny, wciągający czytelnika w dyskusję z autorem, spełniający wszelkie wymogi dyskursu naukowego. Typowe u Becka są zapożyczenia z literatury i sztuki, jak choćby problem „i” („und”) zaczerpnięty z tytułu rozprawy W. Kandyńskiego, wprowadzony do jego książki *Die Erfindung des politischen. Zu einer Theorie reflexiver Modernisierung*, Suhrkamp 1993 (*Odkrycie sfery politycznej. Ku teorii zwrotnej modernizacji*).

W tej sytuacji zrozumiałym jest, że kolejne publikacje Becka omawiane są nie tylko w fachowych periodykach socjologicznych, lecz także w radiu (np. Norddeutscher Rundfunk, DeutschlandRadio, Suedwestfunk), tygodnikach (np. „Die Zeit”) czy wreszcie znaczących dziennikach, nie tylko niemieckich (np. „Die Welt”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, „Frankfurter Rundschau”, „Suddeutsche Zeitung”, „Die Tageszeitung”, „Neue Zürcher Zeitung”, „Salzburger Nachrichten”).

Scott Lash, profesor socjologii uniwersytetu w Lancaster, charakteryzuje Ulricha Becka w następujący sposób:

„Ta całościowa koncepcja teoretyczna posiada również bezpośrednio zastosowanie empiryczne, to wyróżnia koncepcję Becka i Giddensa. Koncepcje te są wyrazem rozwoju tego, co w Niemczech określa się jako socjologię diagnozującą współczesność. Po dwudziestu latach, w czasie których teoria społeczna w Niemczech była zdominowana niekończącymi się sporami między teorią działania komunikacyjnego Habermasa i autopojetyczną teorią systemów Luhmanna, znaczenie *Spółczeństwa ryzyka* Becka polegało w istocie przede wszystkim na tym, że jego teoria społeczna znowu zwróciła się ku rzeczywistości. Wyróżnia ją klarowność wyjaśnień i sposób prezentacji. *Spółczeństwo ryzyka* i *Normalny chaos miłości* należą do najlepiej sprzedających się książek naukowych w Europie i są czytane przez szeroki krąg czytelników, także nie należących do środowiska naukowego. Beck pokazuje, jak zmiany społeczne kształtują nasze życie codzienne, jak je zmieniają” (por. S. Lash, *Reflexivität und ihre Doppelungen...*, w: U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Reflexive Modernisierung. Eine Kontroverse*, Suhrkamp, T. 1705, s. 207-208; *Zwrotność i jej zdwojenia*, w: *Zwrotna modernizacja. Kontrowersja*).

Podczas gdy Luhmann określany jest jako „spekulatywny naukowiec”, o Becku mówi się, iż daje całościowy, empiryczny opis społeczeństwa. Proponuje przy tym metodologię tego opisu oraz podstawowe kategorie analizy.

Obecnie Ulrich Beck wydaje w „Suhrkamp – Verlag, serię pt. „Drugi Modernizm” (Edition Zweite Moderne) prezentującą podstawowe problemy współczesnej kultury i społeczeństwa. Współautorami tej serii są znani socjologowie m.in.: Martin Albrow (Londyn), Zygmunt Baumann (Leeds), Eileen Barker (Londyn), Anthony Giddens (Londyn), Andre Gorz (Paryż), Jurgen Habermas (Frankfurt), Jean-Claude Kaufmann (Paryż), Leopold Rosnemayr (Wiedeń), Helen Wilkinson (Londyn), Robert Wuthnow (Princeton).

Niektóre publikacje Ulricha Becka.

1. **Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne, Edition Suhrkamp, 1986.** (Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innego modernizmu, ss. 396).
2. **Gegengifte. Die organisierte Unverantwortlichkeit, Edition Suhrkamp, 1988** (Antydotum. Zorganizowana nieodpowiedzialność, ss. 324).
3. **Die Erfindung des politischen. Zu einer Theorie reflexiver Modernisierung, Edition Suhrkamp, 1993** (Odkrycie sfery politycznej. Ku teorii zwrotnej modernizacji, ss. 304).
4. **„Politik in der Risikogesellschaft. Essays und Analysen” Mit Beiträgen von... Edition Suhrkamp, 1991** (Polityka w społeczeństwie ryzyka. Eseje i analizy. Z tekstami..., ss. 435).